

**ВИСВІТЛЕННЯ
ІСТОРІЇ МІСТА
КРЕМЕНЦЯ
НА СТОРІНКАХ
ПРЕСИ МІЖВОЄННОГО
ПЕРІОДУ ХХ СТ.**

м. Кременець

У міжвоєнний період ХХ ст. на Західній Волині виходила значна кількість періодичних видань. Редакторами та дописувачами яких була національна еліта. Наприклад, політично-економічний і літературний часопис «Дзвін» (виходив у Рівному, редактором був В. Петrenchенко), культурно-економічний часопис «Досвітня зоря» (виходив у Володимир-Волинському, редактор – М. Споліпак), «Зоря кращого» – часопис Кременецького повітового союзу кооперативів на Волині, у Луцьку виходило «Українське життя», присвячене суспільно-політичним справам Волині, літературний журнал «Хвиля» виходив у Кременці [1, с. 96]. Заслуговує на увагу видання «Церква і нарід», яке виходило друком у м. Кременець Волинського воеводства у 1935-1936 рр. (редактор – Іван Власовський). У зазначених виданнях можемо відшукати інформацію з історії міста Кременець та його околиць.

У виданні «Церква і нарід» містяться різноманітні публікації, наукові дослідження з різних проблем тощо. За жанровою ознакою матеріали, представлені переважно нарисами, кореспонденціями і статтями. На сторінках часопису неодноразово згадувалось місто Кременець. У статтях тижневика йдеться про духовну еліту народу та її роль у пропагуванні української мови, підтримці національних інституцій та освіти. Зауважимо, що такі відомості важко відшукати в архівах. Зокрема, як приклад, наводимо дані про священика Наркиса Юліяновича Данилевича. Він закінчив Волинську духовну семінарію 1895 р. Був настоятелем у с. Куснищах Володимирського повіту, у Вербівці Кременецького повіту і священиком при церкві Соборній у Кременці. Був членом Волинської духовної консисторії. Він знаний як народник і свідомий українець. Мав нагороду – золотий хрест, піднесений йому управою кредитового товариства у Куснищах Володимирського повіту, восени 1914 р., його діти навчалися в українських школах [2, с.44].

Під ініціалами у часописі «Церква і нарід» розміщена стаття про історію славнозвісного села Гриньки Кременецького повіту на Волині (процеси ревіндикації, що там мали місце, були озвучені послами польського парламенту) [3, с.107-112]. З інформації видання стає відомо, що в Кременці діяло Товариство приятелів української гімназії, яке згуртувало навколо себе національно свідому інтелігенцію краю та нараховувало декілька сотень членів [4, с. 500]. Також є оголошення, які є важливими для громади Кременця і стосуються культурного життя українців.

Важливою подією у житті громади м. Кременця, та зрештою, Західної Волині було Волинське єпархіальне зібрання. В ньому приймала участь не лише духовна, але і політична еліта краю. З нарису бачимо яким було представництво на зібранні (всього 80 осіб). Так, Волинське єпархіальне зібрання проходило 12 і 13 лютого 1936 р. у м. Кременці. Це було річне зібрання представників духовенства і вірних Волинської єпархії. Головував владика Алексій. Присутні преосвященні єпископи – вікарії Симон і Полікарп, депутати сейму П. Певний, С. Тимошенко, С. Скрипник і М. Буря, член Передсоборової комісії професор Кобрин, представники Товариства ім. П. Могили. Під час зібрання було прочитано низку доповідей та звітів. Доповідь про стан вивчення Закону Божого у початкових і середніх школах єпархії у 1934–1935 рр. на зібранні виголосив член консисторії протоієрей А. Бриних [5, с.125].

У часописі друкувалися статті й кореспонденції, у яких детально розповідалося про дослідну роботу української еліти. Наприклад, публікації про археологічні знахідки Ю. Шумовського на території Волині та поблизу Кременця [6, с.607]. Рубрика «Хроніка» часопису «Церква і нарід» коротко висвітлювала важливі події у житті міста. Наприклад, інформація про те, що староста Є. Скржинський відвідав духовну семінарію й Українську гімназію у м. Кременці [6, с.844].

Сенатор Михайло Черкавський, деякий час мешкав у Кременці, займався активною видавничою, публіцистичною та журналістською працею. В Луцьку під його керівництвом виходили газети «Громада» (1925-1926 рр.) та «Українська Громада» (1926-

1929 рр.). Статті М. Черкавського під псевдонімом М. Кс часто друкувались у львівському журналі «Життя і знання», кременецькому часописі «Духовний сіяч» та інших [7].

Варшавський науково-літературний місячник «Наша культура» був створений з метою всебічного і глибокого наукового висвітлення духовної та матеріальної культури українців. Цей журнал був непартійним. Головним редактором і видавцем став професор І. Огієнко. Як зазначалось у передмові, що «широкі кола сучасної української інтелігенції, особливо молодшої, не можуть похвалитись глибокими знаннями і правдивим розумінням своєї культури» [8, с.3]. У названому місячнику друкувались статті діячів, що залишили свій слід в історії Кременця, зокрема, публікації А. Животка.

Відзначимо таке, що часопис «Наша культура» у кожному номері подавав список книжок, що виходили у цей час на західноукраїнських землях, наприклад, згадується видання волинського письменника-самоука С. Даушкова «Було колись» [9, с.721]. Відповідно, можна простежити видавничу справу на теренах Кременеччини.

У політичних виданнях зустрічаємо інформацію пропагандистського характеру. Зокрема, про те, що робітники намагалися відстоювати свої права, зокрема газета «Сельроб» за 1929 р. повідомляє про страйк на Кременеччині поденних і фільтварочних робітників, які вимагали 8-и годинного робочого дня [10].

Варто підкреслити те, що під час виборчої компанії до польського парламенту преса відігравала важливу роль. Лідери політичних сил неодноразово звертались до виборців. Також згадувались у пресі передвиборчі події у місті Кременець, зокрема, публікації в партійних виданнях «Громадський голос», «Діло» інших. У пресі подавалась офіційна інформація, що стосувалася результатів виборів по Кременцю [11].

Публікації про соціально-господарські справи у Кременці зустрічаються у тогочасній пресі, зокрема, про Крем'янецький кооперативний союз, члени якого на зборах висловили недовіру голові п. Панкевичу, через співпрацю з поляками. У відповідь останні почали вимагати повернення позики, яку союз отримав від польського банку [12]. Про це повідомляє провідний часопис Галичини «Діло».

Згадується місто Кременець у виданнях у зв'язку з поширенням епідемії червінки, так у 1934 р. занотували 868 випадків червінки, із них 159 було смертельних. У крем'янецькому повіті 1033 випадки, з них 183 смертельних. Шпиталі переповнені, крім того додали ще 249 ліжок для жертв цієї страшної недуги [13].

Постають у пресі кременчани як благодійники, які пожертвували кошти на спорудження пам'ятника Іванові Франку у Львові [14]. Про проблеми освіти і закриття польською владою українських навчальних закладів у Кременці – критично відгукнулася преса [15].

Отже, впродовж першої половини ХХ ст. місто Кременець (Крем'янець) Західної Волині не було предметом особливої уваги з боку провідних періодичних видань. Проте, окремі події створювали інформаційний привід для висвітлення життя міста на газетних шпальтах та у часописах. Матеріали преси дозволяють критично переосмислити історію Кременця та Волині міжвоєнного часу ХХ ст. і значно збагачують пізнавальним фактажем минуле міста.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Булка Я. З минулого Волині / Я. Булка // Літопис Волині. Вінніпег. – № 12. – 1977-1978. – С. 95-95.
2. Митроф. прот. Наркис Юліанович Данилевич // Церква і нарід. – Ч.1-2. – 1936. – С. 44.
3. Л. К. Село Гриньки, Кременецького пов., більш сто літ тому назад // Церква і нарід. – Ч.3. – 1938. – С. 107-112.
4. Громадяни // Церква і нарід. – ч.16. – 1936. – С. 500.
5. Волинське Єпархіальне зібрання // Церква і нарід. – Ч.4. – 1936. – С. 125.
6. Хроніка // Церква і нарід. – Ч.24. – 1936. – С.844.
7. Матвіюк М. Сенатор з Кременеччини / Микола Матвіюк // Діалог. – 2001. – 21 липня.
8. Національна освіта й наші завдання // Наша культура. – кн.1. – Варшава, 1935. – С.3.
9. Список книжок, надісланих до редакції // Наша культура. – кн. 10. – Варшава, 1936. – С.721.
10. Почався страйк на Крем'яниччині // Сельроб. – ч. 128. – Львів, 1929.

11. Після виборчого бою // Діло. – № 64. – 1928.
12. Польська «допомога» // Діло. – № 25. – 1922.
13. Новинки. Дві тисячі випадків червінки // Діло. – № 262. – 1934.
14. Жертви // Діло. – № 4. – 1922.
15. Волиняк Українська гімназія та «Ateny Polskie» // Діло. – № 287. – 1935.

